

Vaje pri predmetu Makroekonomija 1

- Temeljna literatura:
 - **Samuelson, Nordhaus: Ekonomija (Economics)**
 - **Kešeljević: Makroekonomija 1**
(delovni zvezek – na voljo kot PDF po poglavjih na Canvasu)
- Dodatna literatura, ki je prav tako izpitno gradivo:
 - **Članki za debato (10 debat)**
 - **Poročila o gospodarskih gibanjih (Ekonomsko ogledalo, Bilten BS ...)**

- Ocenjevanje:

- pisni izpit (80 točk)
- debata in sodelovanje na vajah (10 točk) – prijava preko el. pošte, razpored na spletni strani
- kolokvij (10 točk)
- seminarska naloga (dodatnih 10 točk)

Pogoj za pozitivno oceno: vsaj 40 točk na pisnem izpitu in 50 točk skupaj

igor.feketija@ef.uni-lj.si

<https://feketija.si>

Dva sklopa vsebin, obravnavana na vajah

1. Temeljna snov

- Učbenik (Samuelson) + delovni zvezek (Kešeljević)

2. Članki za debate

- 10 tem

Makroekonomija 1

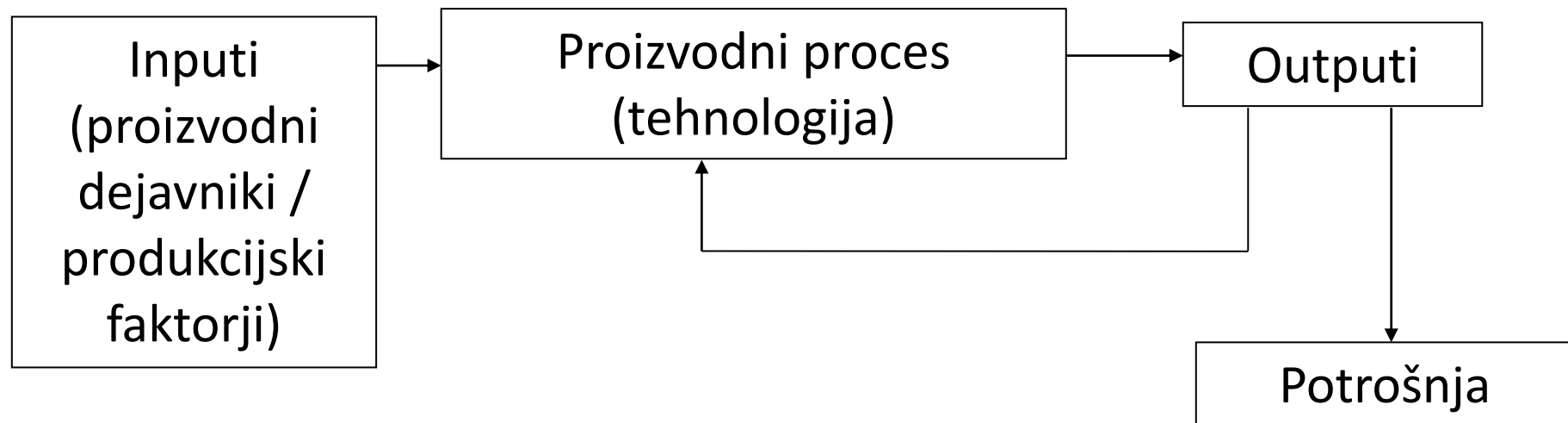
1. vaje

1. Temeljni ekonomski problem
2. Trg : vladni nadzor
3. Tržne pomanjkljivosti

Temeljni pojmi

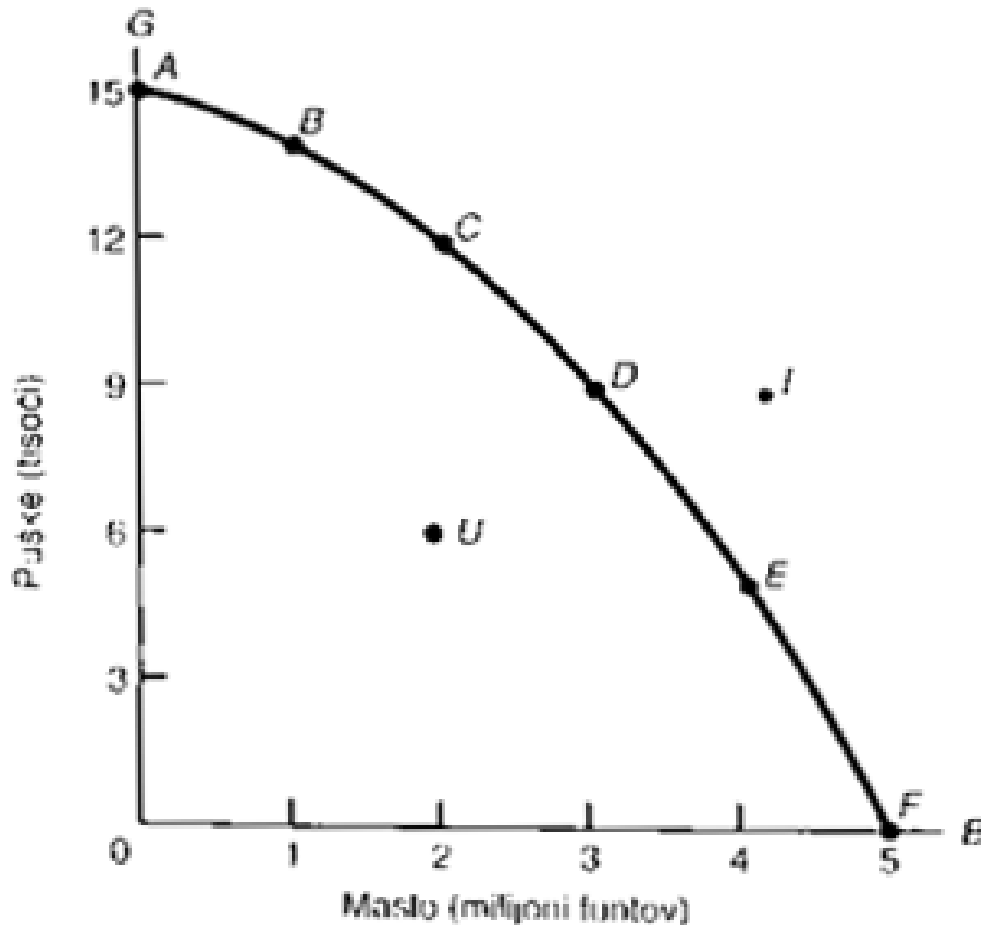
- Opredelitev ekonomije
- Temeljni ekonomski problem – vprašanje proizvodjanja dobrin
 - Kaj in koliko
 - Kako
 - Za koga

Temeljni pojmi (2)

Temeljni pojmi (3)

Krivulja proizvodnih možnosti

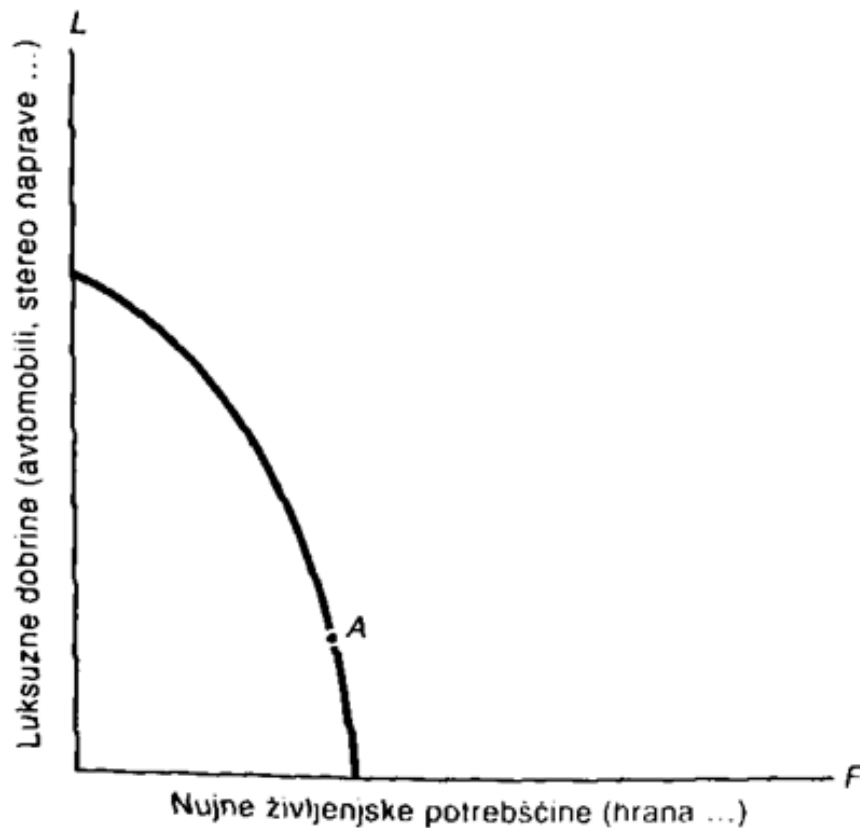

- Predpostavke
- Temeljni ek. problem
- Oportunitetni stroški
- Trade-off (izbira)
- Nagib
- Mejna stopnja transf.
- Učinkovitost
 - proizvodna/tehnična
 - alokativna

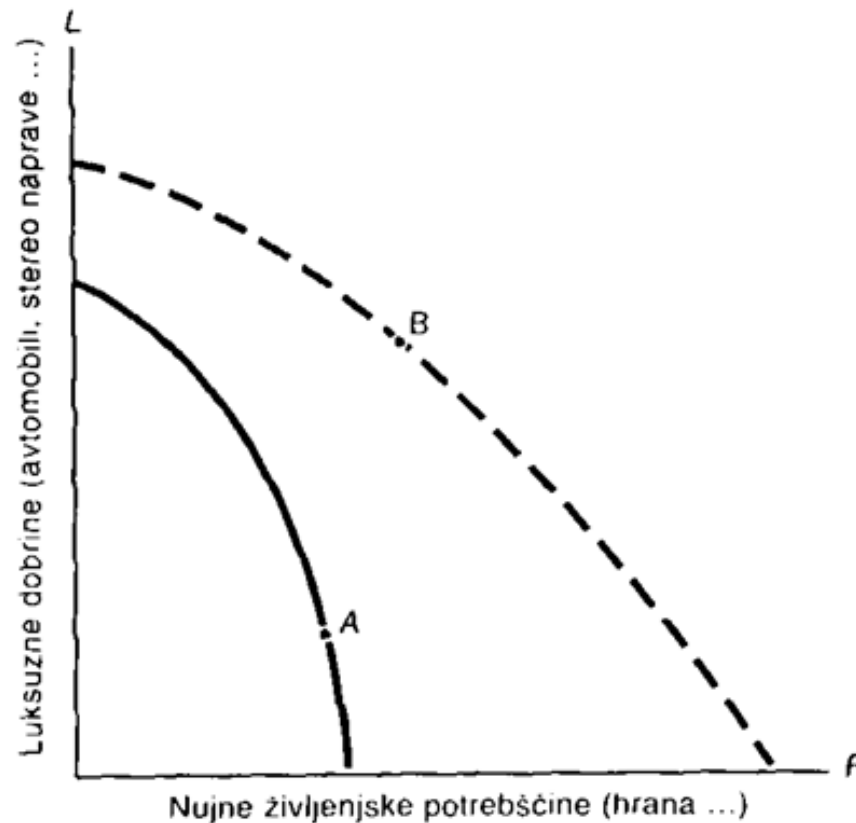
Temeljni pojmi (4)

- Transformacijska krivulja in ekonomska rast

(a) Revna država

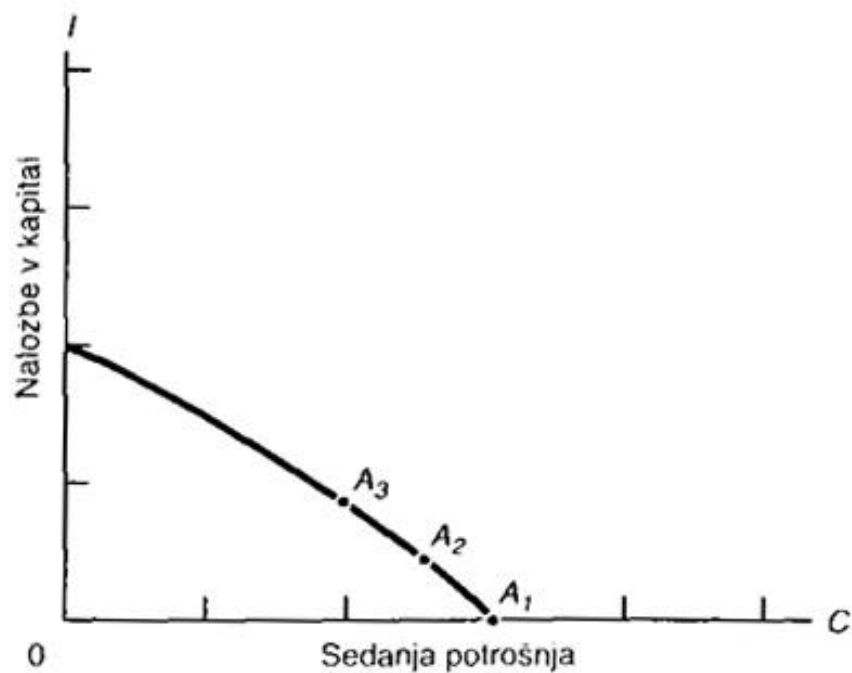
(b) Država z visokim dohodkom

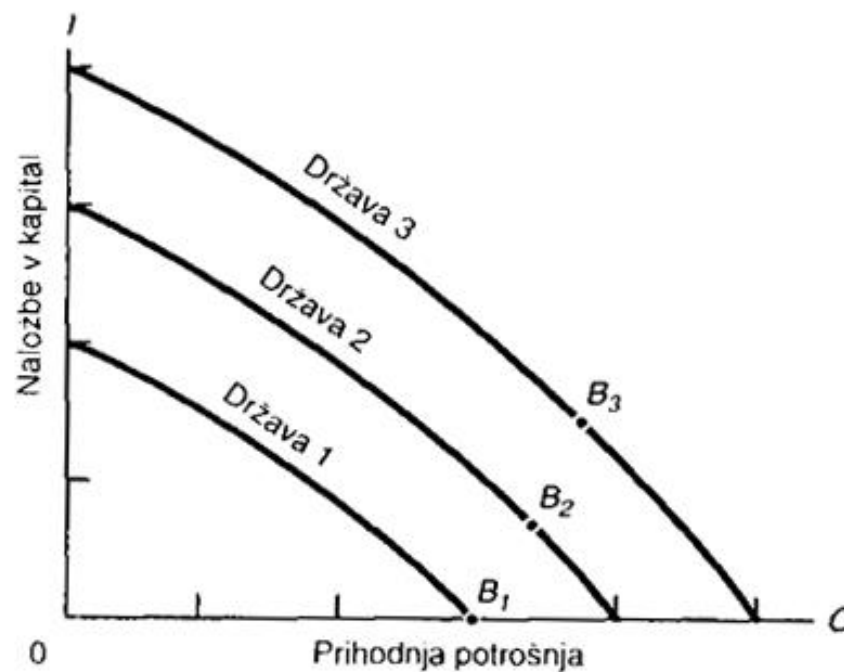
Temeljni pojmi (5)

- Investicije in rast

(a) Pred naložbami

(b) Po naložbah

DZ, naloga D6

Družbo sestavljata le dve osebi, Andrej in Tone, za preživetje pa proizvajata le dve dobrini: lovita ribe in sekata drevesa. Tone lahko v enem dnevu ujame 3 ribe ali poseka 6 dreves, Andrej lahko ujame 6 rib ali poseka 2 drevesi. Za preživetje potrebuje vsak vsaj 3 ribe dnevno.

- a) *Nariši njuni transformacijski krivulji, če je mejna stopnja transformacije konstantna; koliko znašajo njuni oportunitetni stroški*
- b) *Ali bi bilo pametno, da si razdelita delo?*
- c) *Če menjava med njima ni možna, koliko dreves lahko največ skupaj posekata?*
- d) *Kakšno obliko ima njuna skupna transformacijska krivulja, če je menjava med njima možna?*

Ekonomski sistemi

Komandno
gospodarstvo

Tržno
gospodarstvo

Mešano gospodarstvo

	Komandno gospodarstvo	Tržno gospodarstvo
Nosilci odločitev	Organ za centralno planiranje, vlada	Posamezniki, decentralizirano – trg
Lastništvo proizvodnih dejavnikov	Državna lastnina	Zasebna lastnina

Trg

- Realen prostor – *tržnica, bazar*
- Abstrakten prostor:
 - *Stičišče S & D*
 - *Konkurenca*
 - *Koordinacija (“nevidna roka”)*
 - *Komunikacijski mehanizem*
 - *Učinkovitost*
- Cena
 - *razmerje menjave*
 - *razumljiva oblika akumuliranih informacij*

Trg in temeljni ekonomski problem

- kaj in koliko
 - *nakupne odločitve ("dolarske glasovnice")* → P, Q
- kako
 - *konkurenca med podjetji*
- za koga
 - *dohodki, določeni na trgu proizvodnih dejavnikov*

Temeljna dejavnika delovanja trga:

- *konkurenca – poganja proizvodno učinkovitost*
- *preference – poganjajo alokativno učinkovitost*

Adam Smith in "nevidna roka"

- Bogastvo narodov, 1776
- interes posameznika & interes družbe
- pogoji za delovanje nevidne roke
- trgovanje in specializacija;
delitev dela : samozadostnost

Trg in ekonomska učinkovitost

Delna ravnovesja trgov:

1. mejna koristnost dobrin $\rightarrow$ povpraševanje
2. maksimiranje dobička v podjetjih
3. mejni stroški dobrin $\rightarrow$ ponudba
4. ponudba & povpraševanje $\rightarrow P, Q$
5. vsota vrednosti mejnih proizvodov $\rightarrow$ povpraševanje po proizvodnih dejavnikih
6. oblikovanje cen in proizvodnih dejavnikov
7. cene p.d. $\rightarrow$ dohodki, ki določajo povpraševanje po proizvodih

Splošno ravnovesje (1)

- Predpostavki:
 - popolna konkurenca
 - padajoči ali konstantni donosi obsega
- Potrošniki:
 - izenačenje MU / enoto izdatkov za dobrine
- Proizvajalci:
 - $MC = P$ (družbeni MC dobrine)

Splošno ravnovesje (2)

1. Potrošnikovo ravnovesje

$$MRS_{1,2} = \frac{MU_1}{MU_2} = \frac{P_1}{P_2}$$

2. Proizvajalčevo ravnovesje

$$MRT = \frac{MC_1}{MC_2} = \frac{P_1}{P_2}$$

$$MP_{PF} \cdot P = P_{PF} \quad \text{za vse proizvod. dej. v neki proizvodnji}$$

$$\frac{MP_{PF1}}{MP_{PF2}} = \frac{P_{PF1}}{P_{PF2}} \quad \text{za vse proizvodnje}$$

Splošno ravnovesje (3)

Ravnovesni pogoji

1. potrošniki:

*razmerja mejnih koristnosti dobrin =
razmerja cen teh dobrin*

2. podjetja:

Dobrine:

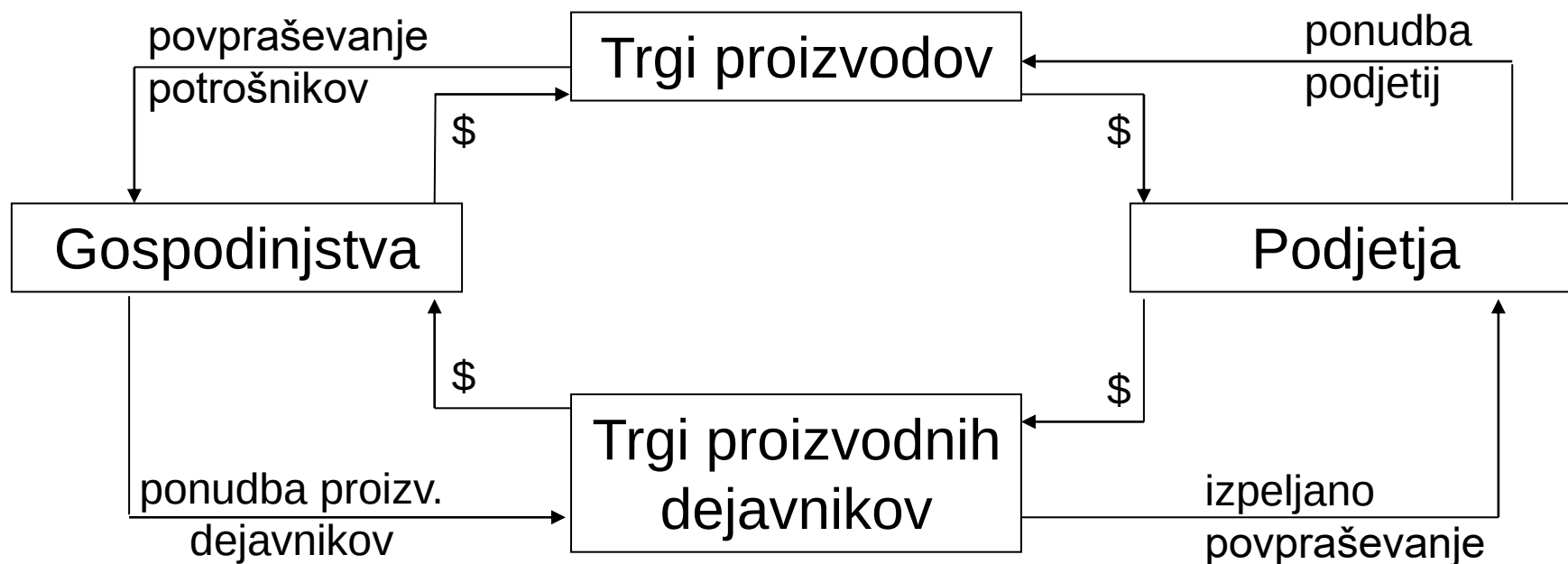
*razmerja mejnih stroškov dobrin =
razmerja cen teh dobrin*

Proizvodni dejavniki:

*razmerja vrednosti mejnih proizvodov p. d. = razmerja
cen teh p. d.*

Splošno ravnanje vseh trgov (4)

- Hkratno delovanje vseh trgov, ki vzajemno in istočasno iščejo odgovore na temeljni ekonomski problem

Temeljne pomanjkljivosti trga

- **Nepopolna konkurenca** $\Rightarrow$ omejevanje tržne moči
- **Zunanji učinki** $\Rightarrow$ varovanje okolja
- **Neenakost razdelitve dohodka** $\Rightarrow$ redistribucija

Sodobna država blaginje

- Temeljna napetost:
 - zagotavljanje socialne varnosti
 - ekonomska učinkovitost
- Štiri funkcije sodobne države blaginje:
 - odpravljanje tržnih neučinkovitosti
 - prerazdelitev dohodka
 - anticiklična stabilizacija gospodarstva
 - mednarodna ekonomska politika

Vloga vlade v gospodarstvu

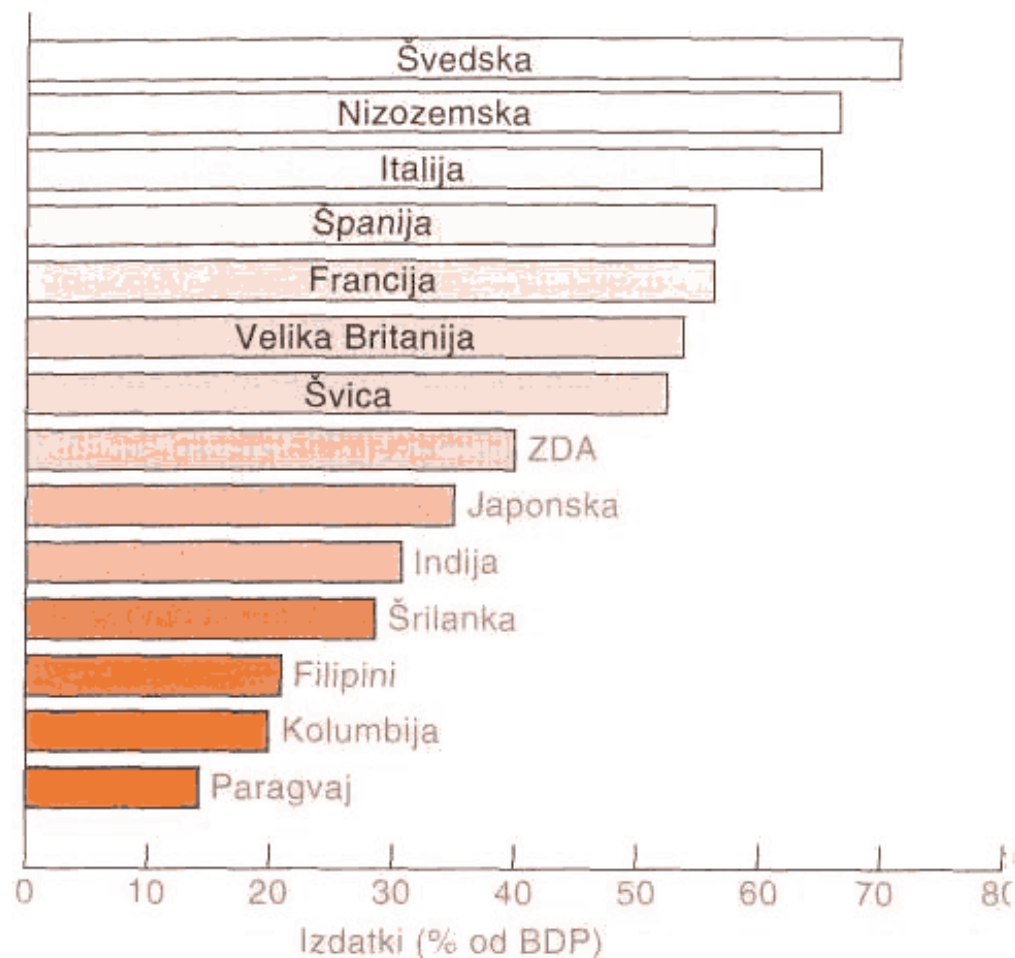
- Obdavčenje in vladni izdatki skozi čas

FIGURE 16-1. Government's Share of the Economy Has Grown Sharply

Vloga vlade v gospodarstvu (2)

- Obdavčenje in vladni izdatki skozi prostor

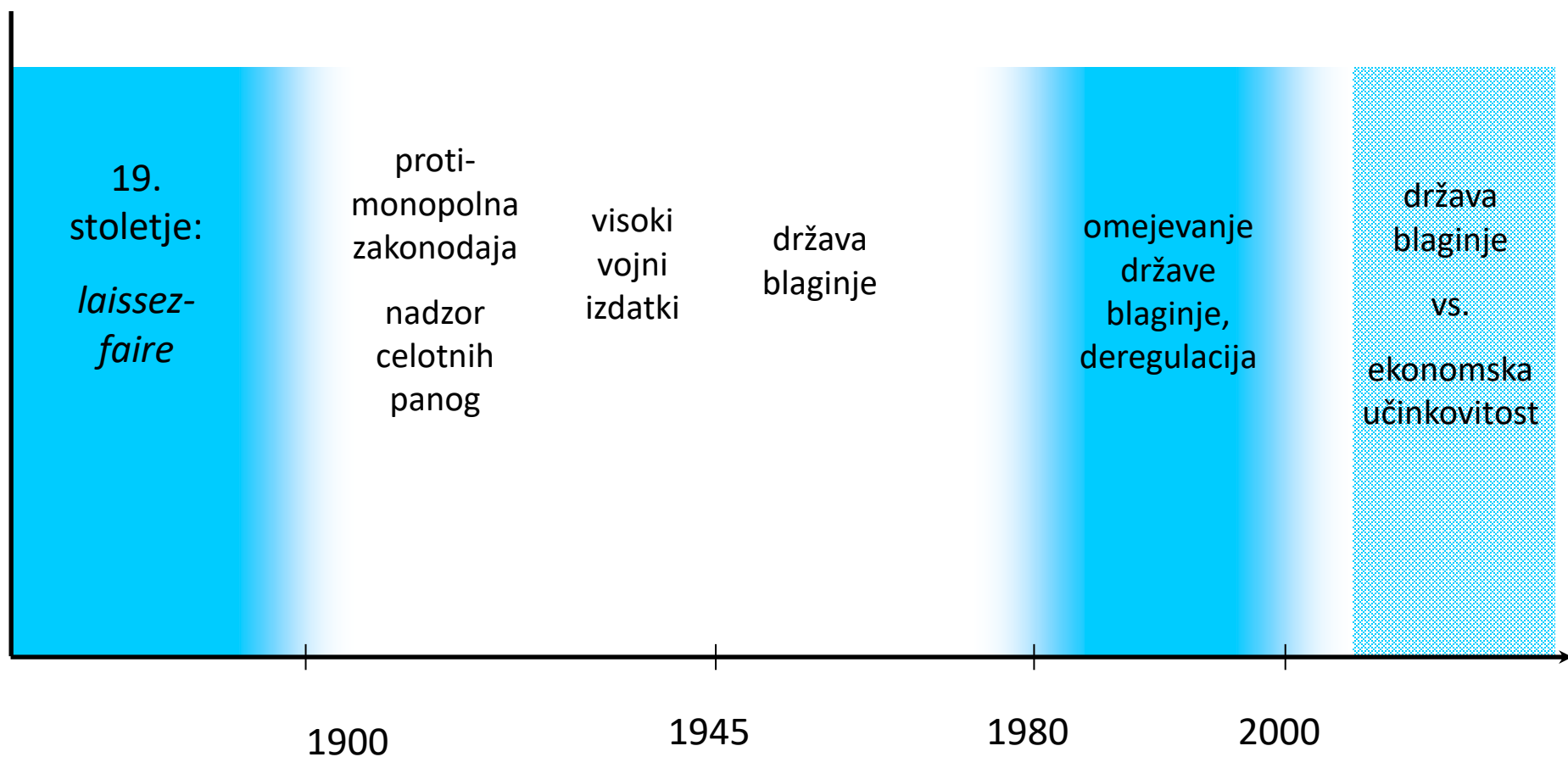
Dejavniki:

- raven BDP – povpraševanje po javnih in meritornih dobrinah
- ideologija
- prisotnost družbenih problemov,...

Trg in vlada

- Tradicionalna dihotomija:
 - trg : plan,
učinkovitost : socialna država,
zasebni sektor : javni sektor
- Groba zgodovina napetosti:
 - **17. – 19. st.:** *nastanek trgov, laissez faire*
 - **20. stol.:** *razvoj trgov, regulacija*
 - **cca. 1975 – vrhunec v 1980-ih:** *deregulacija za učinkovitost (Reaganomics, M. Thatcher):*
 - konkurenca
 - privatizacija
 - zniževanje davkov

Vlada in trg skozi čas

Vlada : trg

- Domet nevidne roke:
 - popolna konkurenca
 - popolna informiranost
 - ni vstopnih/izstopnih ovir
 - ni zunanjih učinkov (eksternalij)
 - ekonomska racionalnost subjektov
- Kdo/kaj je "vlada" ?
 - človeški faktor: zmotljivost, korupcija ...

tržne
nepopolnosti
(market
failures)

vladne
nepopolnosti
(government
failures)

Temeljne pomanjkljivosti trga

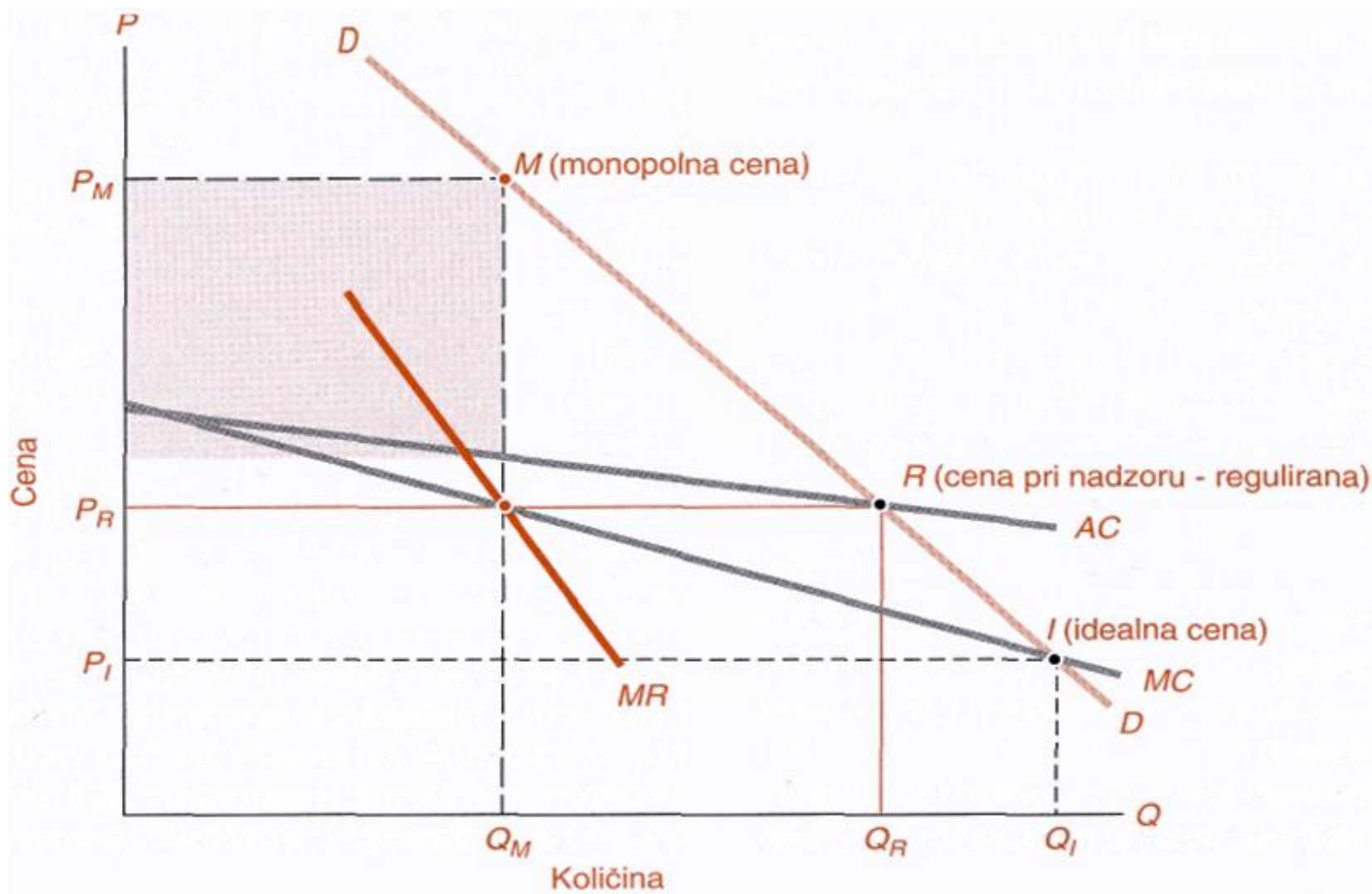
- **Nepopolna konkurenca** $\Rightarrow$ omejevanje tržne moči
- **Zunanji učinki** $\Rightarrow$ varovanje okolja
- **Neenakost razdelitve dohodka** $\Rightarrow$ redistribucija

Omejevanje tržne moči

- javni interes za nadzor:
 - zloraba tržne moči
 - zunanji učinki
 - informacijske nepopolnosti
 - javne dobrine
 - pritiski interesnih skupin
- ekonomski nadzor
- družbeni nadzor

Omejevanje tržne moči (2)

DZ, naloga 2.1 C3

Protimonopolna politika

- regulacija poslovnega obnašanja
- omejevanje določenih tržnih struktur
- mrtva izguba monopolistov
- zloraba tržne moči
- Schumpetrova teza

Protimonopolna politika v praksi

- omejevanje tržnih struktur – pravilo 75%
- omejevanje obnašanja:
 - plenilsko oblikovanje cen
 - vezane pogodbe
 - cenovna diskriminacija
- združitve: vodoravne, navpične, konglomeratne

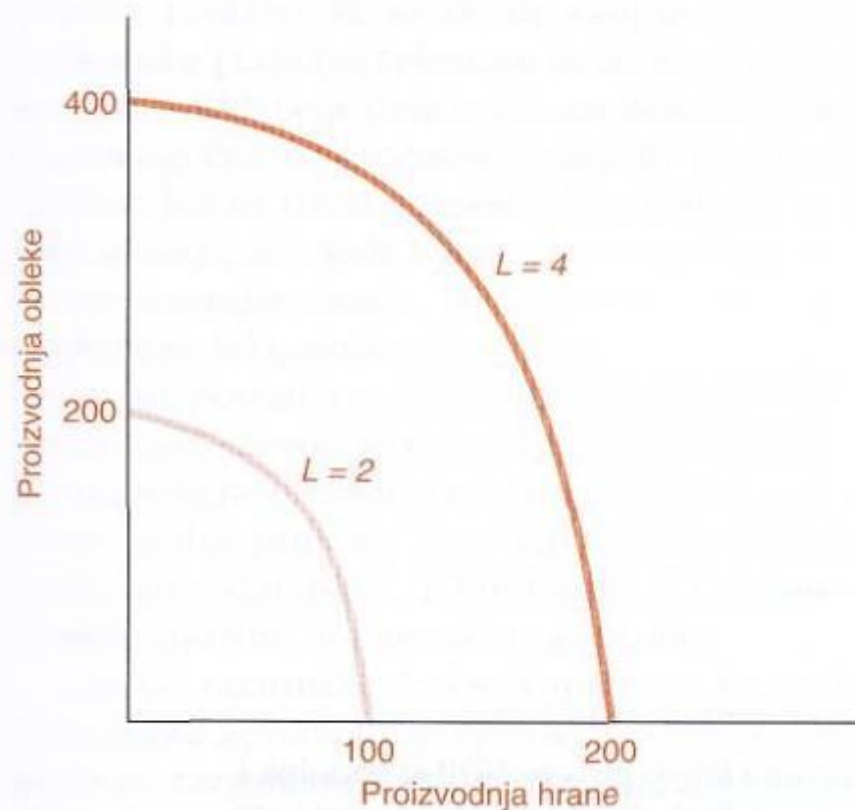
Vprašljiva učinkovitost regulacije

- tehnologija
 - R&D
 - tržna motivacija
 - konkurenca uvoza
- ➔ prepoved dogovarjanja, spodbujanje konkurence, motivacijski ukrepi

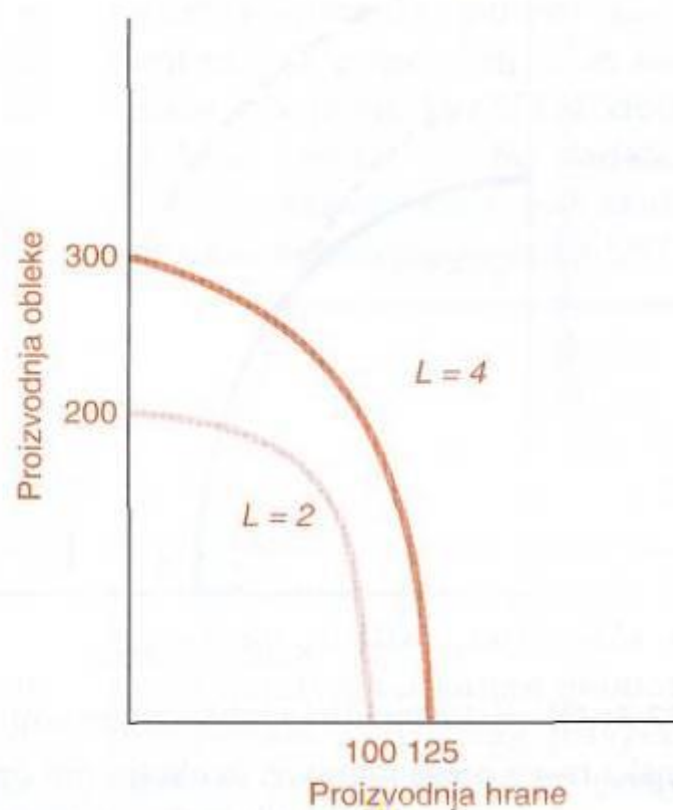
Zunanji učinki – ekonomika okolja

- okolje kot ekonomski vir
- Thomas Malthus: Esej o načelu prebivalstva (1798)

(a) Smithovo zlato obdobje

(b) Malthusova mračna znanost

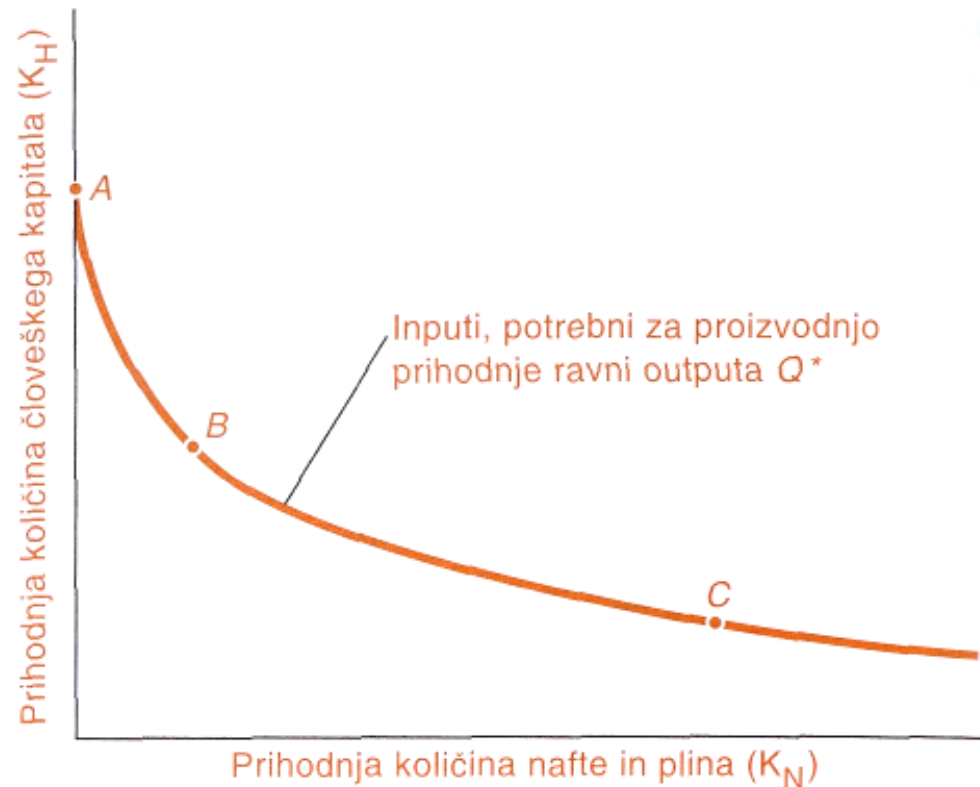

Ekonomika naravnih virov

	Obnovljivi	Neobnovljivi
Viri, ki si jih je mogoče prilastiti –zajemljivi, appropriable	Les, kmetijska zemljišča	Nafta, zemeljski plin, baker
Viri, ki si jih ni mogoče prilastiti –nezajemljivi, inappropriable	Kakovost zraka, pogled na gore	Stabilno podnebje, neonesnaženost z radioaktivnimi odpadki

Ekonomika naravnih virov (2)

- Zajemljivi viri: imajo zasebnega lastnika-upravljavca, trg zajame glavne stroške in koristi proizvodnje in potrošnje
- Nujno potrebni viri – zamenljivost

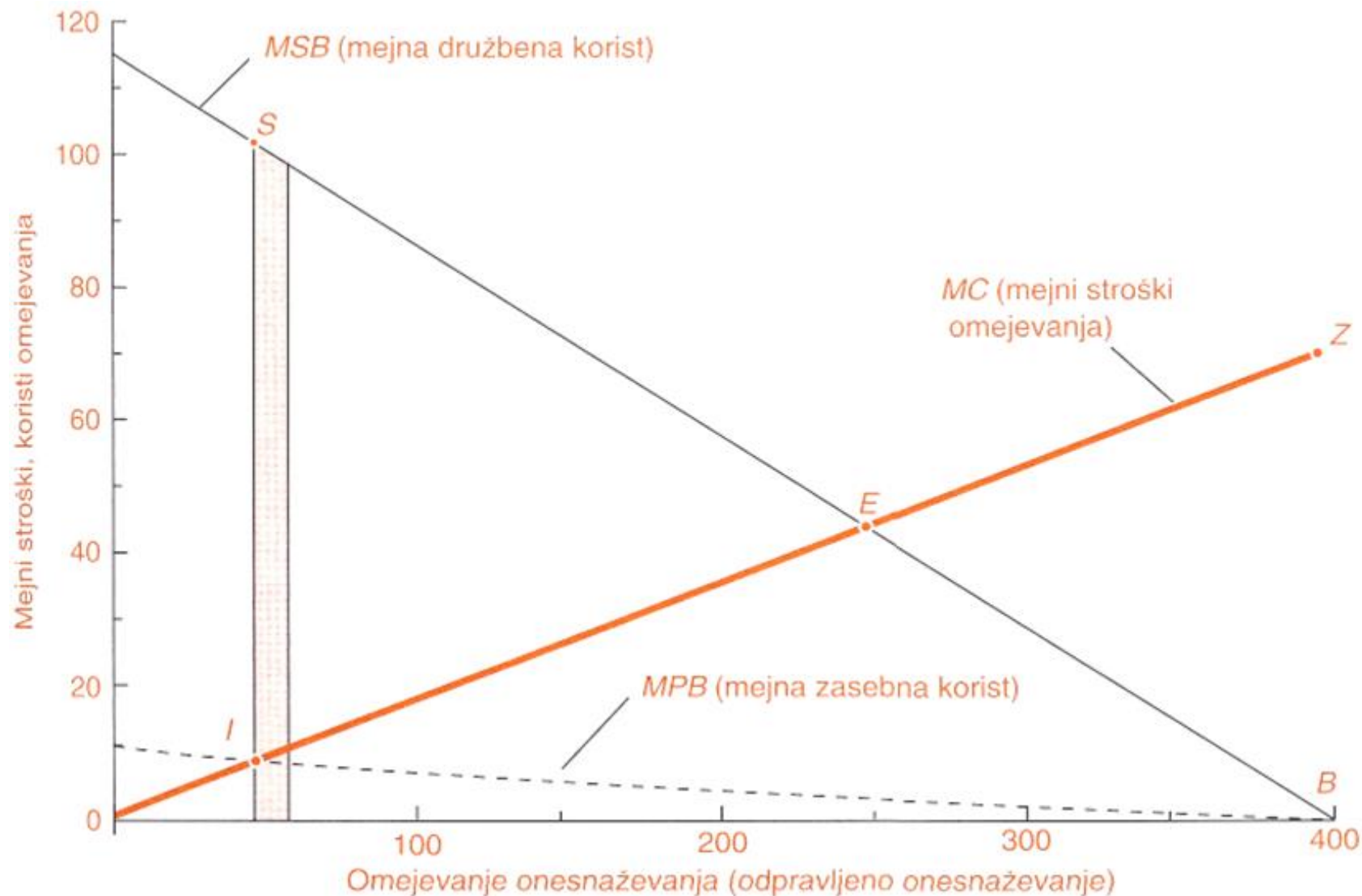

Omejevanje zunanjih učinkov

"ZELENA EKONOMIKA"

- Zunanji učinki – **eksternalije**:
učinki obnašanja ekonomskih subjektov na blaginjo drugih, ki niso zajeti v tržnih transakcijah
- Javne in zasebne dobrine
 - ločeno / skupno uživanje koristi
- Zasebni in javni stroški – učinkovita raven onesnaževanja

Mejni družbeni stroški in mejne družbene koristi

Ukrepi in politike za urejanje zunanjih učinkov

- Poskus ponotranjenja (internalizacije) zunanjih učinkov (eksternalij)
 - neposredni nadzor
 - pristojbine za emisije
 - dovoljenja za emisije, s katerimi je možno trgovati
- Pogajanja in Coaseov teorem
 - opredeljene lastninske pravice
 - nizki stroški pogajanj

Izbira med učinkovitostjo in enakostjo

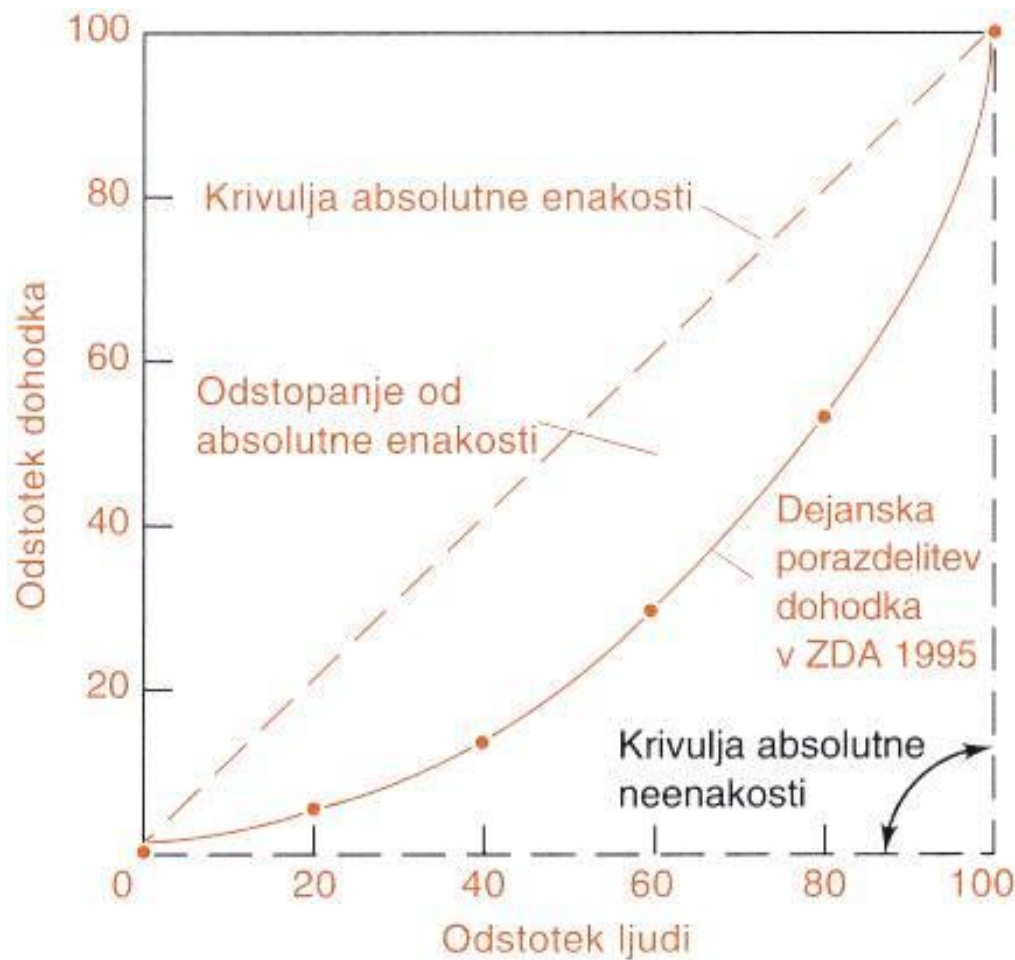
- Viri neenakosti

100 najbogatejših Američanov			
Vir premoženja	Število oseb	Znesek neto premoženja	
		Milijarde dolarjev	Odstotki
Dediščina:	24	58,0	22
Nafta	7	15,9	6
Prodaja na drobno	14	37,7	14
Drugo	3	4,4	2
Finance	11	38,7	14
Podjetništvo:	65	176,0	64
Računalništvo	10	51,7	19
Zabavništvo/komunikacije	17	53,1	19
Nafta	2	4,0	1
Nepremičnine	5	8,8	3
Prodaja na drobno	14	31,9	12
Drugo	17	26,5	10
Skupaj	100	272,7	100

Enakost

- Enakost političnih pravic
(glasovanje, sojenje s poroto, svoboda govora in združevanja,...)
- Enakost ekonomskih priložnosti
(izobrazba, zaposlitev)
- Enakost ekonomskih izidov
(vsak po svojih sposobnostih, vsakemu po njegovih potrebah)

Mere neenakosti

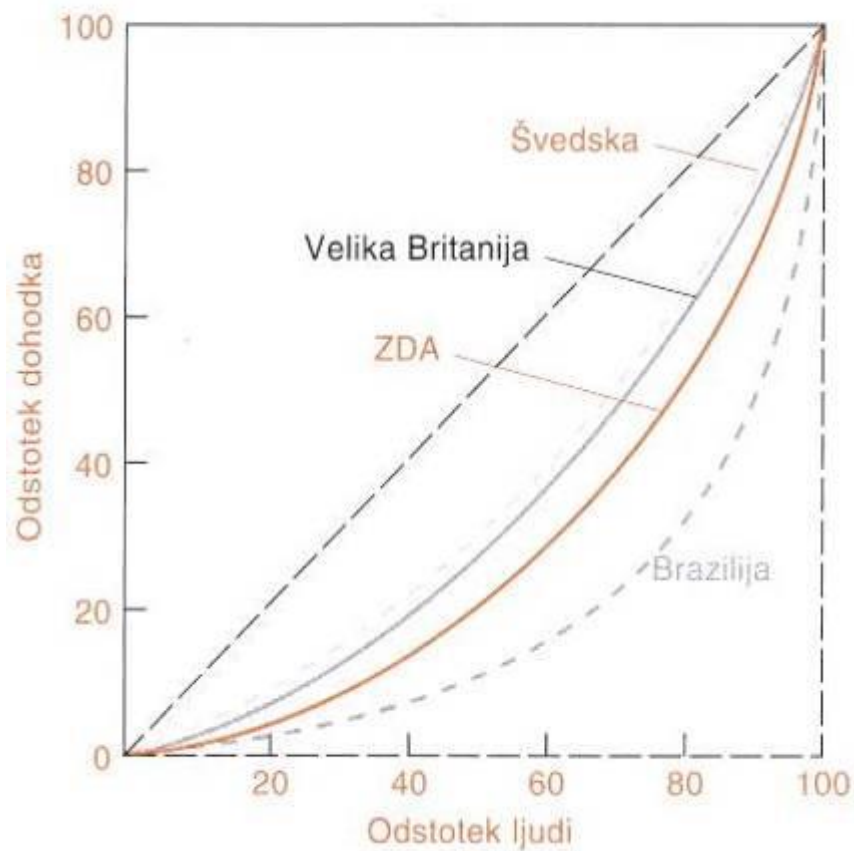
- Lorenzova krivulja in Ginijev koeficient

Neenakost

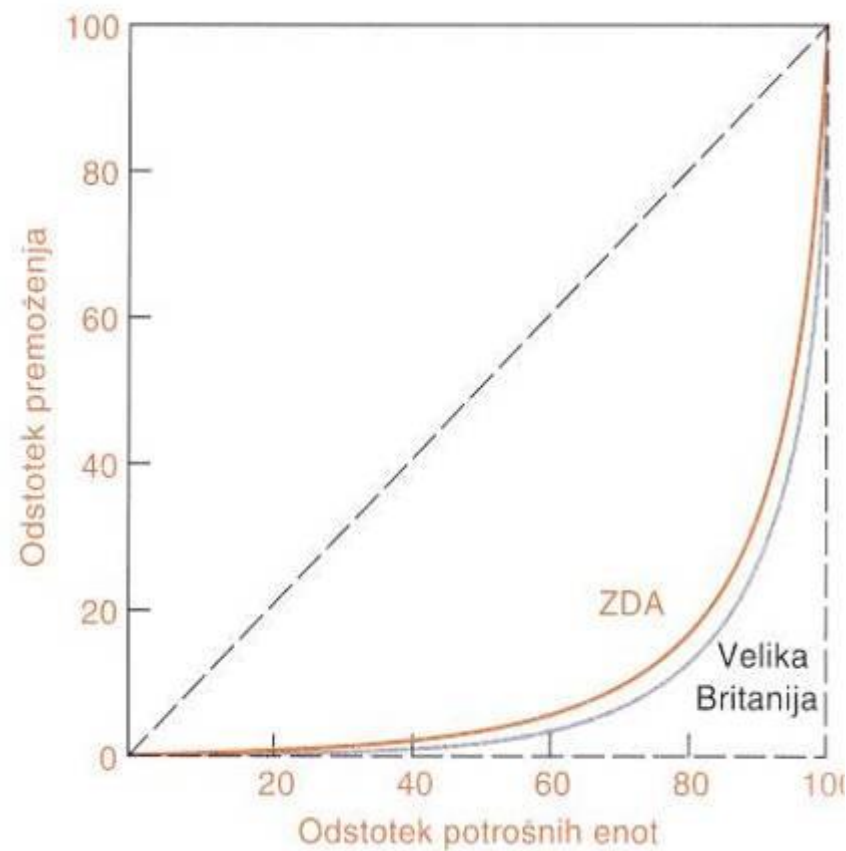
- Vzroki neenakosti:
 - sposobnosti / veščine
 - intenzivnost dela
 - poklic
 - okolje
- Ali imamo danes vsi posamezniki enake izhodiščne možnosti za ekonomski uspeh?
- Ali je možno, da "uspe" vsem?

Neenakost pri premoženju in dohodku

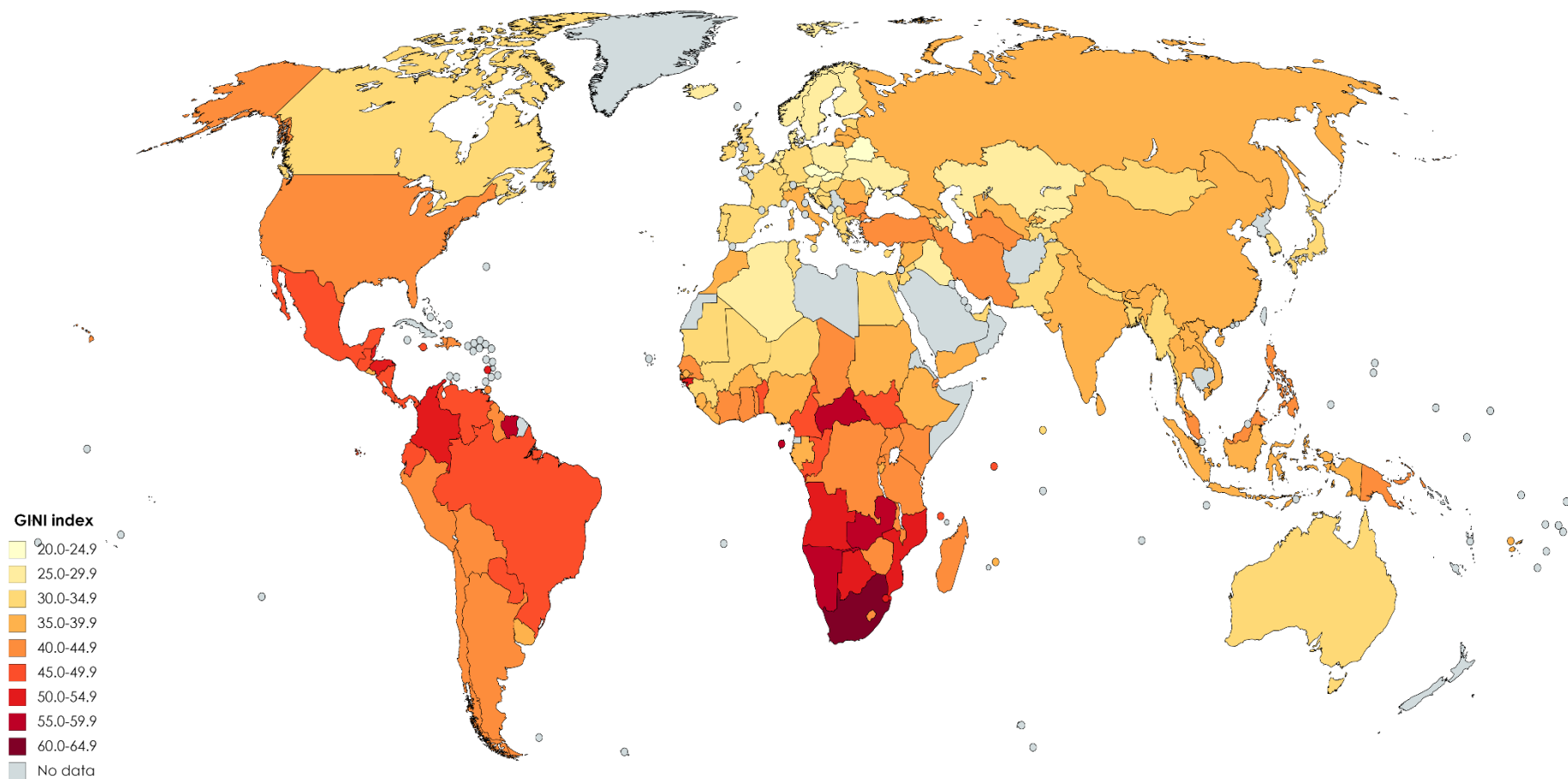
(a) Neenakosti dohodka

(b) Neenakost premoženja

Dohodkovna neenakost

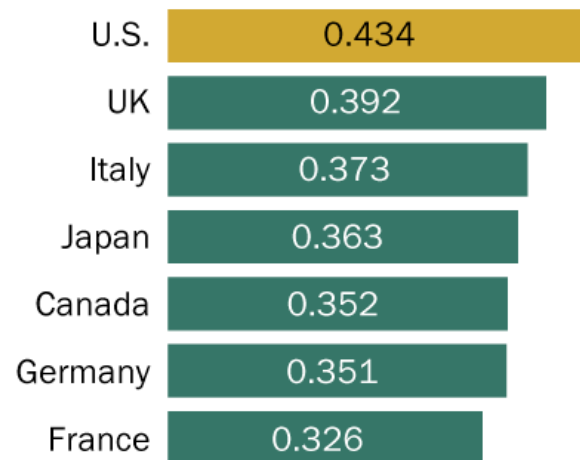
Created with mapchart.net ©

Ginijev koeficient, 2018

Neenakost – primer ZDA

U.S. has highest level of income inequality among G7 countries

Gini coefficient of gross income inequality, latest year available

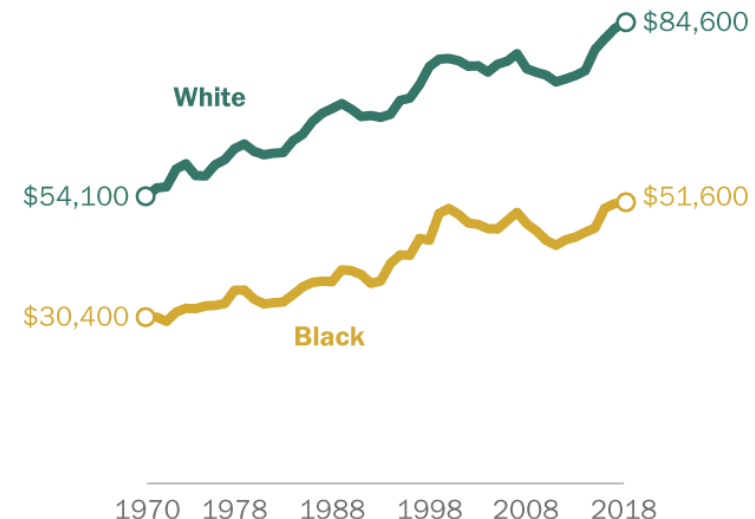

Source: Organization for Economic Cooperation and Development.

PEW RESEARCH CENTER

In the U.S., black-white income gap has held steady since 1970

Median U.S. household income, in 2018 dollars

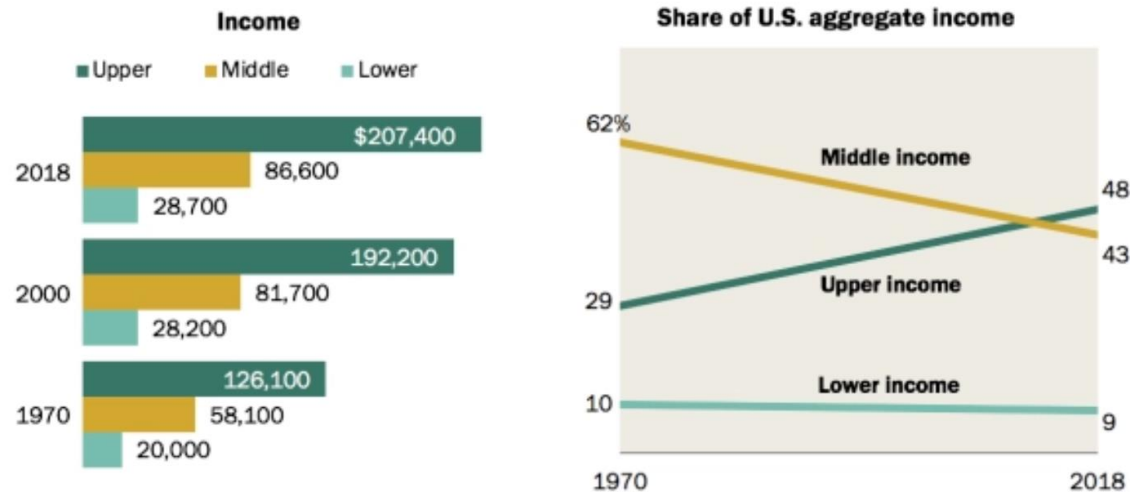
Note: Income is adjusted for household size and scaled to reflect a three-person household. Whites and blacks include those who report being only one race and are non-Hispanic.
Source: Pew Research Center analysis of 1970 to 2019 Current Population Survey, Annual Social and Economic Supplements.

PEW RESEARCH CENTER

Neenakost – primer ZDA

The gaps in income between upper-income and middle- and lower-income households are rising, and the share held by middle-income households is falling

Median household income, in 2018 dollars, and share of U.S. aggregate household income, by income tier

Note: Households are assigned to income tiers based on their size-adjusted income. Incomes are scaled to reflect a three-person household. Revisions to the Current Population Survey affect the comparison of income data from 2014 onwards. See Methodology for details.

Source: Pew Research Center analysis of the Current Population Survey, Annual Social and Economic Supplements (IPUMS).

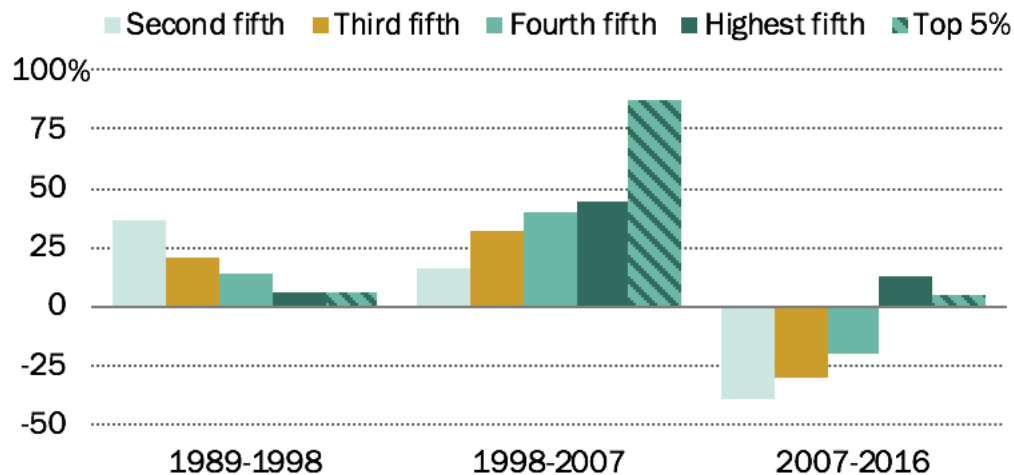
"Most Americans Say There Is Too Much Economic Inequality in the U.S., but Fewer Than Half Call It a Top Priority"

PEW RESEARCH CENTER

Neenakost – primer ZDA

The richest families are the only group to have gained wealth since the Great Recession

% change in median family wealth, by wealth quintile and for the top 5%

Note: Data for families in the first quintile (bottom 20%) are not shown. Their median wealth was as follows: 1989 – \$0; 1998 – \$0; 2007 – \$36, and 2016 – negative \$1,099 (figures in 2018 dollars).

Source: Pew Research Center analysis of the Survey of Consumer Finances.

“Most Americans Say There Is Too Much Economic Inequality in the U.S., but Fewer Than Half Call It a Top Priority”

PEW RESEARCH CENTER

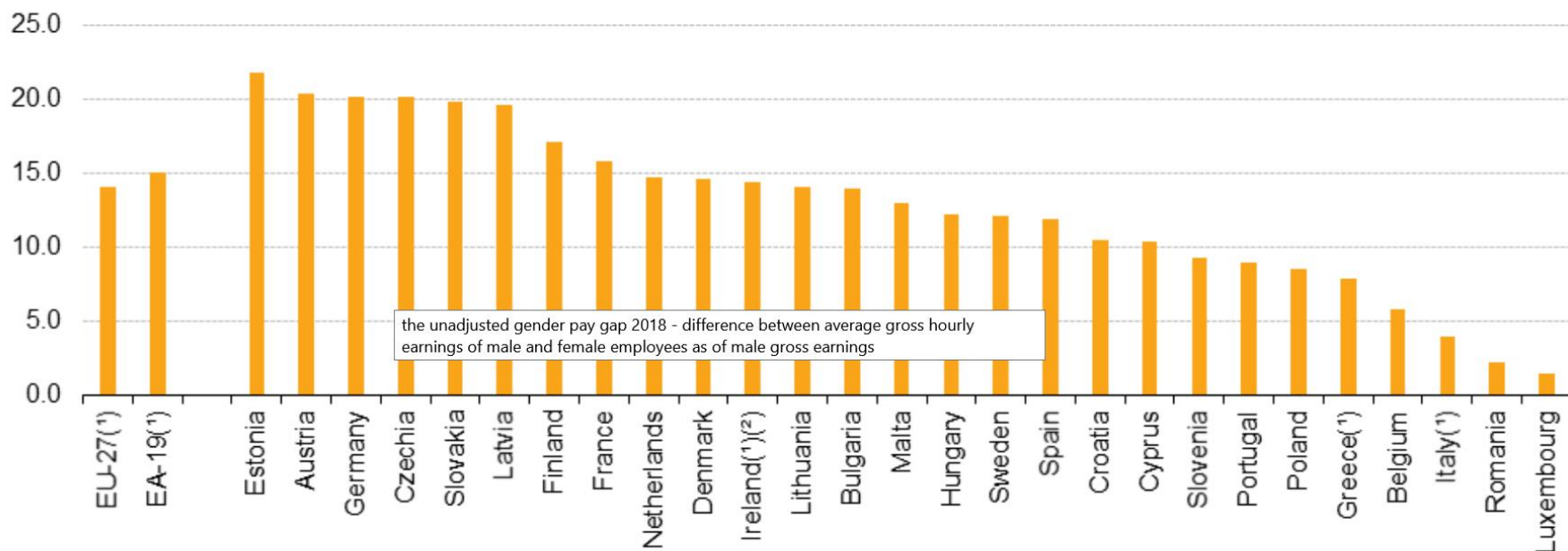
Neenakost dohodkov med spoloma

- Women in the EU are less present in the labour market than men. The gender employment gap stood at 11.7% in 2019, with **67.3 % of women** across the EU being employed compared to **79% of men** (EU27 data).
- The gender pay gap in the EU stands at 14.1% and has only changed minimally over the last decade. It means that **women earn 14.1% on average less per hour than men**.
- Women in the EU even **earned 39.6% less than men overall in 2014**. One of the reasons is the fact that on average women spend fewer hours in paid work than men: Whereas only 8% of men in the EU in 2019 worked in part-time, almost a third of women across the EU (30.7 %) did so.

Neenakost dohodkov med spoloma

The unadjusted gender pay gap, 2018

(difference between average gross hourly earnings of male and female employees as % of male gross earnings)

Note: For all the countries except Czechia: data for enterprises employing 10 or more employees, NACE Rev. 2 B to S (-O);

Czechia: data for enterprises employing 1 or more employees, NACE Rev. 2 B to S

⁽¹⁾ Provisional data.

⁽²⁾ 2017 data.

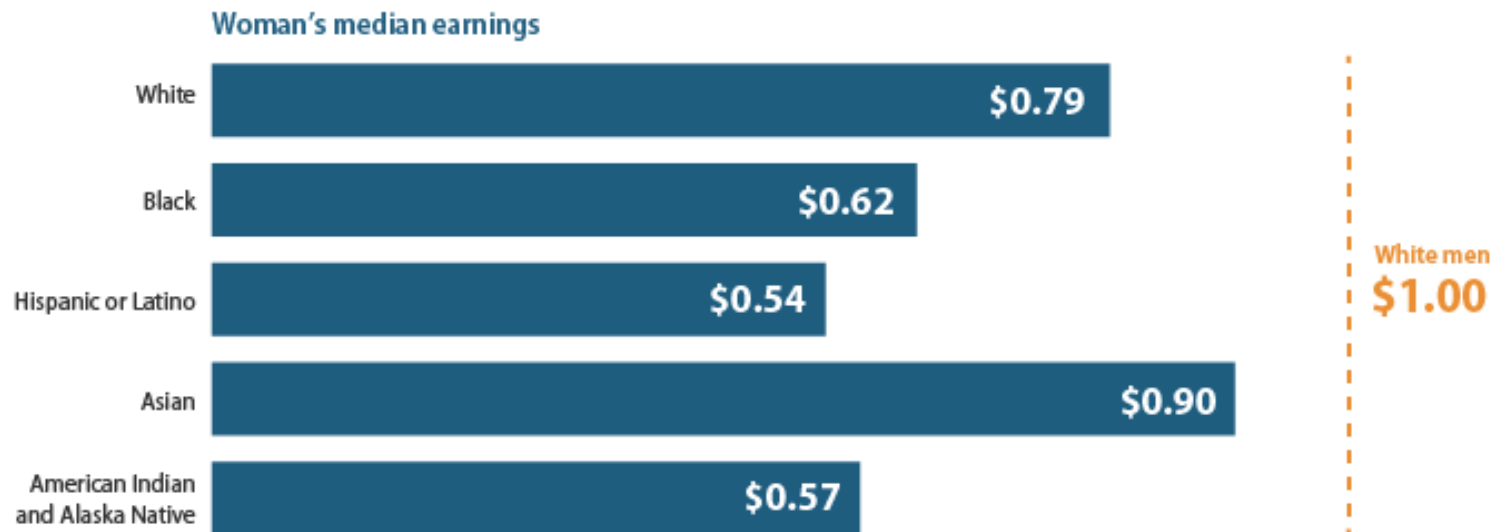
eurostat

Neenakost dohodkov med spoloma

FIGURE 1

The gender wage gap is more significant for most women of color

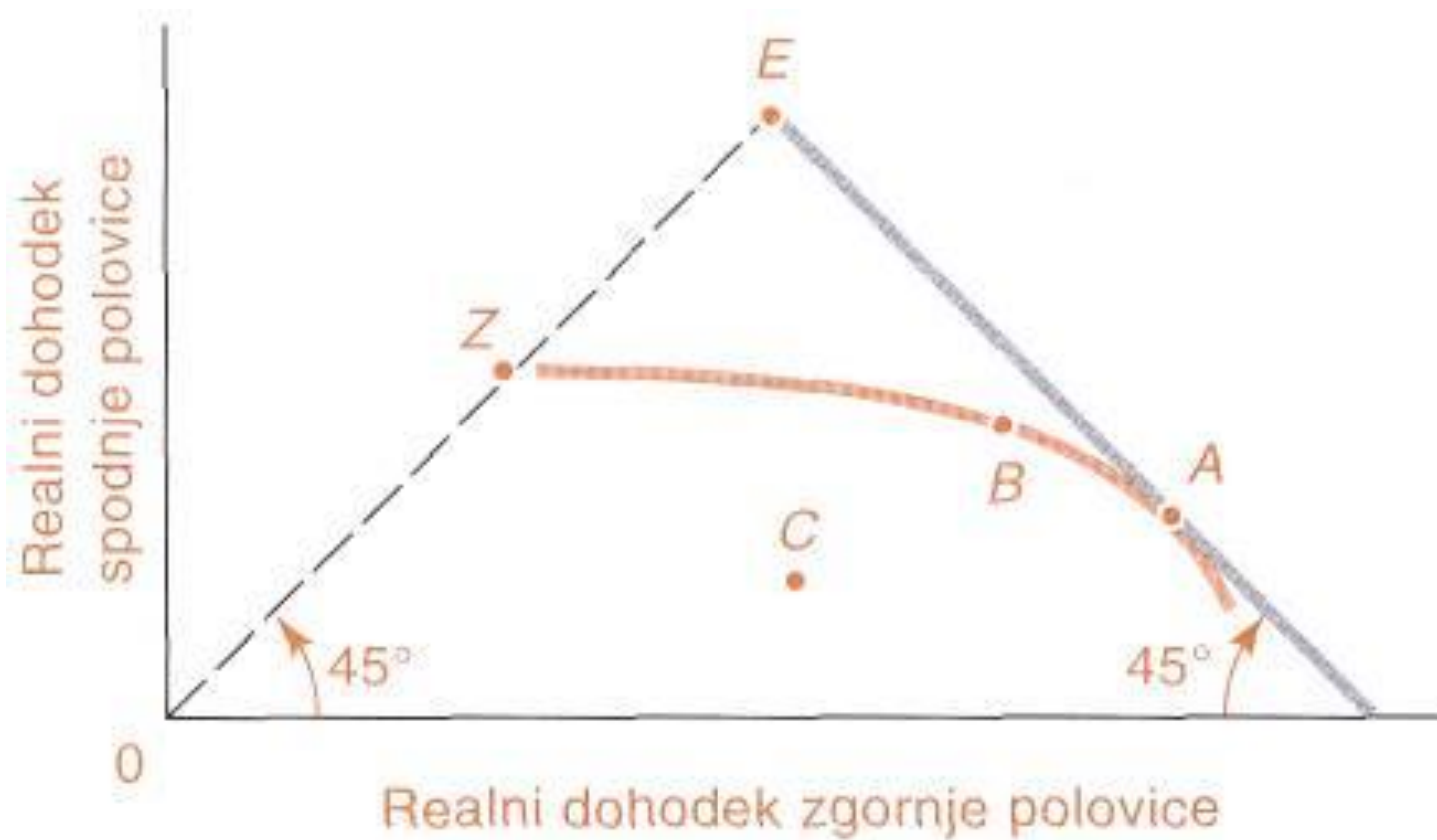
Comparing 2018 median earnings of full-time, year-round workers by race/ethnicity and sex

Stroški zmanjševanja neenakosti

- Okunovo luknjasto vedro

DZ, naloga 2.3., D5

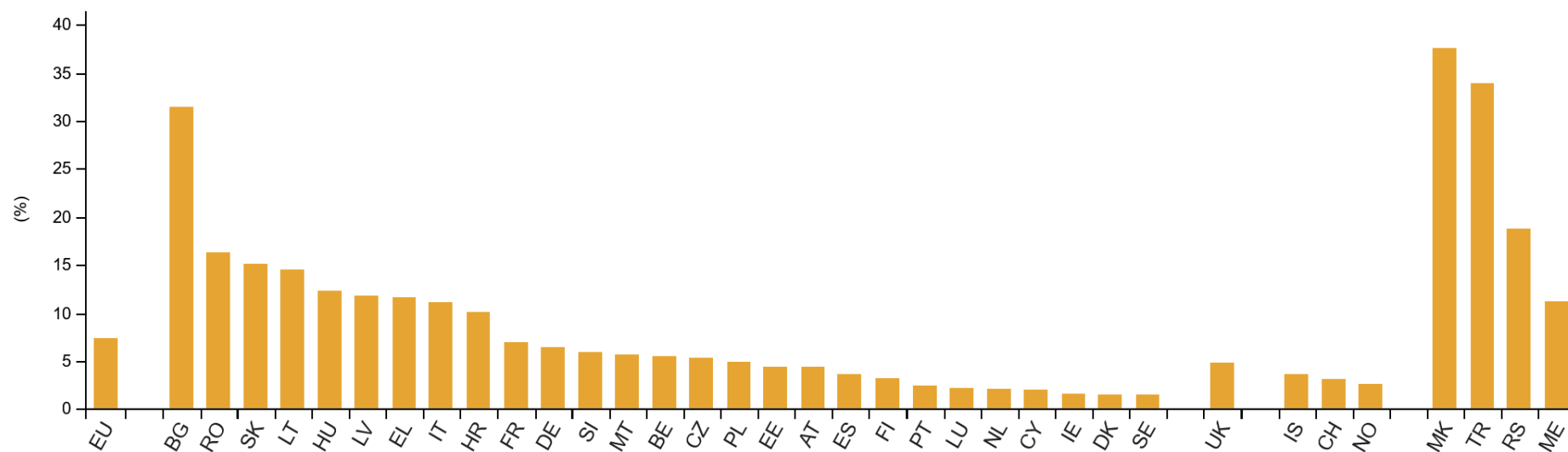

Stroški zmanjševanja neenakosti (2)

- stroški administracije (DU)
- visoki davki in motivacija za delo
- visoki davki in prihranki
- visoki davki in (poslovna) etika (...)
- zmanjševanje revščine kot investicija

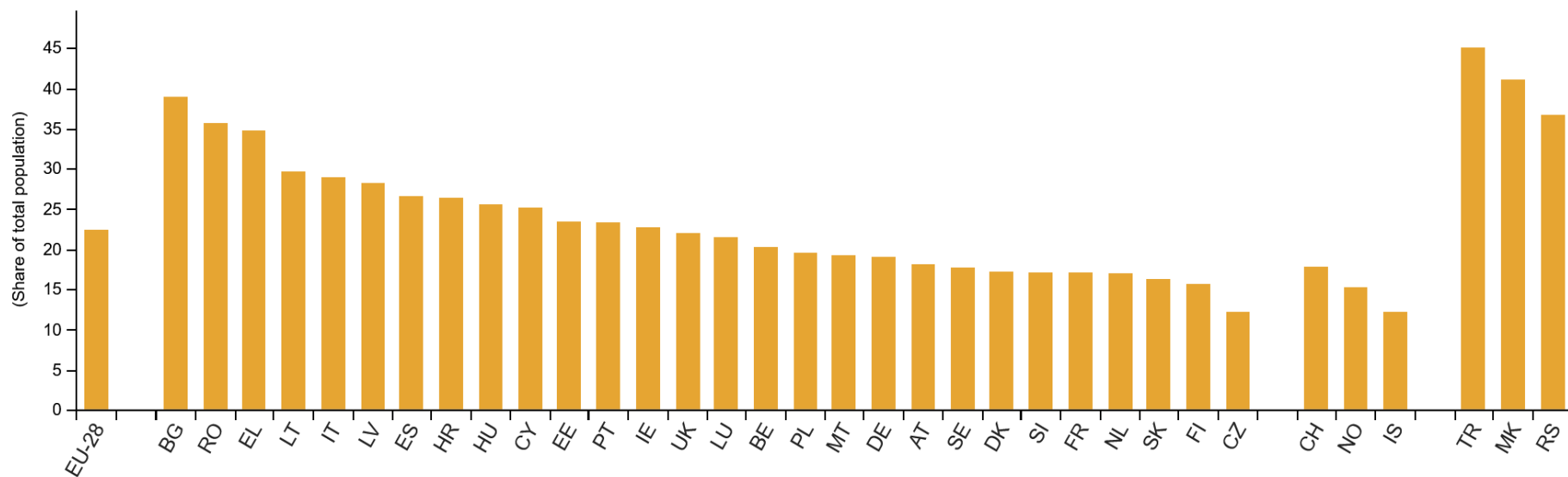
Odstotek prebivalstva v materialni stiski

Share of people at risk of poverty who are unable to afford a meal with meat, fish or vegetarian equivalent every second day, 2018

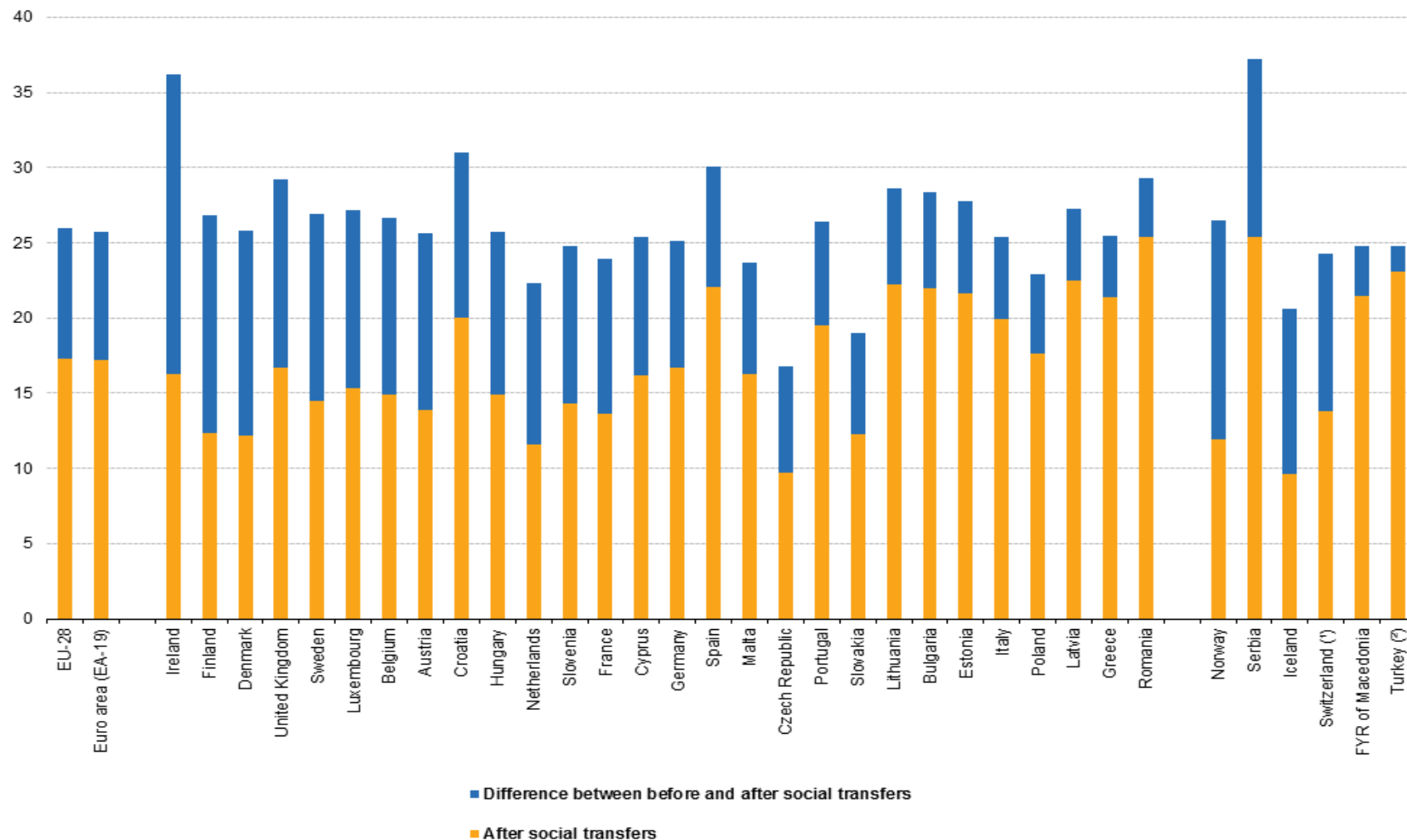
Stopnja tveganja revščine

At risk of poverty or social exclusion rate, 2017

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

Stopnja tveganja revščine

Note: ranked on the difference between before and after social transfers.

(*) 2014.

(†) 2013.

Source: Eurostat (online data codes: ilc_li02 and ilc_li10)

Stopnja tveganja revščine pred transferji in po njih

	At-risk-of poverty before social transfers (%)		At-risk-of poverty after social transfers (%)		At-risk-of poverty threshold (national currency)		Currency
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	
EU-28	25.9	26.1	16.6	17.2	:	:	
EA-18	25.5	25.7	16.6	17.1	:	:	
Belgium	26.3	27.5	15.1	15.5	12 890	13 023	EUR
Bulgaria	26.7	27.3	21.0	21.8	3 431	3 885	BGN
Czech Republic	16.6	17.2	8.6	9.7	116 093	118 817	CZK
Denmark (*)	27.8	26.8	11.9	11.9	122 573	124 310	DKK
Germany	24.4	25.0	16.1	16.7	11 749	11 840	EUR
Estonia (*)	25.4	28.4	18.6	21.8	3 947	4 330	EUR
Ireland	38.5	37.2	14.1	15.3	11 439	11 782	EUR
Greece	28.0	26.0	23.1	22.1	5 023	4 608	EUR
Spain	30.0	31.1	20.4	22.2	8 114	7 961	EUR
France	24.4	24.0	13.7	13.3	12 554	12 719	EUR
Croatia	29.7	29.9	19.5	19.4	22 916	23 760	HRK
Italy	24.6	24.7	19.3	19.4	9 440	9 455	EUR
Cyprus	24.3	24.6	15.3	14.4	9 524	8 640	EUR
Latvia	26.0	27.0	19.4	21.2	2 799	3 122	EUR
Lithuania	30.3	27.5	20.6	19.1	9 734	9 991	EUR
Luxembourg	29.4	27.6	15.9	16.4	19 981	20 592	EUR
Hungary	26.3	26.3	14.3	14.6	786 000	812 960	HUF
Malta	23.3	23.8	15.7	15.9	7 256	7 672	EUR
Netherlands	20.8	21.3	10.4	11.6	12 504	12 535	EUR
Austria	25.9	25.4	14.4	14.1	13 244	13 926	EUR
Poland	23.0	23.1	17.3	17.0	12 966	13 439	PLN
Portugal	25.5	26.7	18.7	19.5	4 906	4 937	EUR
Romania	27.8	28.5	22.4	25.4	5 528	5 823	RON
Slovenia	25.3	25.1	14.5	14.5	7 111	7 146	EUR
Slovakia	20.1	19.6	12.8	12.6	4 042	4 086	EUR
Finland	26.4	27.6	11.8	12.8	13 963	14 221	EUR
Sweden	27.1	28.5	14.8	15.1	137 947	140 780	SEK
United Kingdom	30.1	29.3	15.9	16.8	9 526	9 956	GBP
Iceland	22.7	21.2	9.3	7.9	2 047 736	2 190 849	ISK
Norway	26.0	24.8	10.9	10.9	192 353	205 042	NOK
Switzerland (*)	22.8	:	14.5	:	29 499	:	CHF
FYR of Macedonia	26.8	24.8	24.2	22.1	70 275	71 925	MKD
Serbia	31.8	32.6	24.5	25.4	164 160	162 000	RSD

(*) 2013: break in time series.

(*) 2014: break in time series.

(*) 2014 data not available.

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

Stopnja tveganja revščine in socialne izključenosti

